

DOI 10.51558/2490-3647.2023.8.2.711

UDK 316.774-956.24

Primljeno: 07. 06. 2023.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Irena Praskač-Salčin, Sabira Gadžo-Šašić

MEDIJSKA PREDSTAVLJANJA OSOBA S INVALIDITETOM U BOSNI I HERCEGOVINI

Povijesni primjeri pokazuju i potvrđuju kontinuiranu obespravljenost osoba s invaliditetom u svim oblastima. S tim u vezi nije posebno drugačija situacija ni u oblasti medijskog predstavljanja ove marginalizirane skupine. Zapravo, nizak nivo svijesti i znanja o invaliditetu pridonosi tome da se osobe s invaliditetom direktno ili indirektno kroz medijski sadržaj diskriminiraju, marginaliziraju, te da se o njima, u isto vrijeme, kreiraju neutemeljeni stavovi, stereotipi i stigma. Polazeći od navedenog u tekstu se analizira aktualno medijsko predstavljanje osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini. Analizom su obuhvaćeni printani mediji, tačnije sadržaj dnevnih izdanja lista Dnevni avaz u razdoblju od 01. aprila do 04. maja 2023. godine u kojem je, u analiziranom periodu, objavljeno ukupno devet (9) tema. Analizirani su i sadržaji elektronskih medija (Federalna televizija, Radio Federacije Bosne i Hercegovine, Radio Televizija Republike Srpske, Radio Republike Srpske), a na kojima je u periodu od 08. do 22. maja 2023. godine u informativnim emisijama prezentirano također devet (9) tema koje se direktno ili indirektno tiču osoba s invaliditetom. Cilj istraživanja bio je ukazati na neadekvatan pristup i izvještavanje o invalidnosti tačnije ukazati da su osobe s invaliditetom i teme važne za njih marginalizirane u medijskim sadržajima u Bosni i Hercegovini, te da ne odražavaju realne životne prilike pripadnika te populacije.

Ključne riječi: invaliditet; osobe s invaliditetom; mediji; predstavljanje; narativi

UVOD

Osobe s invaliditetom, u najširem smislu riječi, kako se i navodi u UN Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, su osobe sa dugotrajnim fizičkim, mentalnim, intelektualnim ili osjetilnim oštećenjima koja u interakciji sa različitim barijerama mogu ometati njihovo puno i djelotvorno sudjelovanje u društvu ravnopravno s ostalim članovima. Zapravo, navedena definicija slikovito odražava socijalni model invalidnosti koji je poslužio kao teorijski osnov za ravnopravnost i punu socijalnu uključenost osoba s invaliditetom, ali u isto vrijeme obavezuje sve članove zajednice na korektan i ravnopravan pristup u predstavljanju i zagovaranju prava ove marginalizirane skupine (Gadžo-Šašić 2018). Međutim, unatoč spomenutom, te činjenici da je Bosna i Hercegovina ratificirala UN Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom još prije 13 godina, čime se obavezala na stvaranje ambijenta za primjenu socijalnog modela invalidnosti, svakodnevno se može svjedočiti mnogim primjerima koji su suprotni od onoga što propisuje spomenuti dokument. Stoga ne iznenađuje da se svakodnevno svjedoči mnogobrojnim primjerima neprikladne upotrebe termina „invalidnost“ kako u formalnoj tako i neformalnoj komunikaciji, ali isto tako neadekvatnom postupanju prema pripadnicima populacije s invaliditetom. Međutim, ozbiljnost problema proizlazi posebno iz činjenice da, unatoč, usvojenom Kodeksu o načinu predstavljanja osoba s invaliditetom u medijima (2012)¹, neprimjerenu terminologiju iz oblasti invalidnosti koriste svjesno ili nesvjesno novinari koji danas na jedan način predstavljaju kreatori ljudske zbilje i svijesti. Zapravo, nezgrapne fraze kao oblik diskriminacije, kako se navodi u Kodeksu (2012), udomaćile su se u medijskom prostoru, na što je ukazano i u dokumentu autorice Lise Adams u kojem su prezentirani rezultati regionalnog istraživanja provedenog 2006. godine pod nazivom „Invalidnost u štampi: Istraživanje o tome kako su invalidnost i osobe s invaliditetom prikazane u štampanim medijima u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji u 2006. godini“. Analizirani medijski formati i sadržaji pokazuju da, nakon jedanaest godina

1. Kodeks o načinu predstavljanja osoba s invaliditetom predstavlja produkt zajedničkog rada 46 bosanskohercegovačkih organizacija osoba s invaliditetom, okupljenih oko Programa Shia 2011-2012 (SHIA je švedska krovna organizacija unutar pokreta osoba s invaliditetom Švedske koja radi u ime 29 organizacija članica), koje djeluju kroz pet koalicija (Koalicija „KOLOSI-BN“ Bijeljina, Koalicija OOSI HNK/HNŽ „Zajedno smo jači“, Koalicija „Neformalna grupa organizacija osoba s invaliditetom“ regije Dobojo, Koordinacioni odbor organizacija osoba s invaliditetom Kantona Sarajevo, Koalicija organizacija osoba s invaliditetom Tuzlanskog kantona), te četiri pridružene organizacije. Cilj Kodeksa je objedinjavanje praktičnih savjeta koje treba slijediti prilikom intervjuiranja osoba s invaliditetom / izvještavanja o osobama s invaliditetom, uz konkretnu i ispravnu terminologiju. Zapravo, to je dokument koji, iako nije obavezujući, treba da vodi ka standardizaciji u medijskom izvještavanju kojom će se izbjeći nekorektnosti i stereotipi.

od usvajanja spomenutog Kodeksa, a što se dogodilo dvije godine nakon ratifikacije UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, nije ništa učinjeno u smislu unapređivanja i poticanja objektivnog i korektnog izvještavanja o problematici ove marginalizirane skupine.

INVALIDNOST U SAVREMENOM DRUŠTVU I MEDIJSKO PREDSTAVLJANJE OSOBA S INVALIDITETOM

Prema sadržaju UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom invalidnost je koncept koji se razvija, a sam problem invalidnosti proističe iz interakcije osoba s oštećenjima sa okolinskim barijerama i barijerama koje se odražavaju u stavovima zajednice, a otežavaju puno i efektivno učešće osoba s invaliditetom u društvu na osnovu jednakosti sa ostalim članovima tog društva. Navedeno odražava činjenicu da „invalidnost“ nije fiksni pojam i da se može mijenjati ovisno o prevladavajućem okruženju i stavovima u društvu, te da se invalidnost ne smatra zdravstvenim stanjem, nego se radije posmatra kao rezultat interakcije između negativnih stavova ili neprikladne okoline u odnosu na stanje pojedinih osoba. Stoga, za spomenuto, u suvremenim društvima posebno je bitan socijalno prihvatljiv način izvještavanja o osobama s invaliditetom, a što je, sve skupa, bio dovoljan razlog usvajanja publikacije pod nazivom „Kodeks o načinu predstavljanja osoba s invaliditetom u medijima” 2012. godine u kojem se jasno navode prihvatljivi načini izvještava o fenomenu invalidnosti, osobama s invaliditetom kao i praktični savjeti za komunikaciju s osobama s invaliditetom. Međutim, unatoč usvojenim Kodeksima nerijetko se u bosanskohercegovačkim medijima izvještava na način koji je suprotan od propisanog o navedenoj problematici pri tom koristeći pojam „invalidnost“ na neprimjeren način kako bi se u medijima skrenula pažnja ne na ograničenja s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom zbog neadekvatnog sistemskog pristupa u prevazilaženju barijera, nego na razne nedostatke bilo kakve vrste.

Upravo primjer neprimjerenog korištenja termina invaliditet zabilježen je 28. aprila 2023. godine na bosanskohercegovačkoj televizijskoj stanici (Face TV) u vanrednom izdanju centralne informativne emisije koja je emitirana povodom formiranja nove Vlade Federacije Bosne i Hercegovine. U toj emisiji kao gost aktualni načelnik Općine Novi Grad Sarajevo i predsjednik Stranke za Bosnu i Hercegovinu je izjavio: „Znam šta bi sve trebalo da se ova, jedna *invalidna* struktura države pokuša dovesti u red“. Na pitanje novinara: „*Invalidna* u kojem smislu?!” spomenuti gost je nastavio objašnjavati riječima: „Govorim o cijelom našem sistemu koji funkcionira

na jedan *invalidan* način koji nije u stanju da odgovori potrebama građana... Neće ova zemlja nikad prestati biti *invalidna* sve dok pristaju naši političari da umjesto građanima, odgovaraju nekim službenicima iz raznih međunarodnih organizacija, da im oni donose programe, strategije..." (Face TV 2023). Nakon ove izjave članovi Unije osoba i organizacija osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine uputili su zahtjev za izvinjenje: „Pozivamo predsjednika Stranke za Bosnu i Hercegovinu da se sastane sa predstavnicima Unije i direktno im saopšti, šta je mislio (ako je mislio) ovakvim tvrdnjama, koje su uvreda za najranjiviju skupinu našeg društva koja se već godinama grčevito bori za ostvarivanje osnovnih ljudskih prava!” (Unija osoba i organizacija osoba s invaliditetom u FBiH 2023).

Opisani primjer neprikladnog korištenja pojma „invalidnosti“ objašnjava Giddens (2009) koji navodi da su naša svijest i razumijevanje društvenih pitanja dijelom oblikovani riječima koje koristimo. Zato, u kontekstu navedenog, važno je podsjetiti da se riječ „invalidnost“ oduvijek koristila u negativnom, nerijetko i uvredljivom značenju kreirajući društvene konstrukcije različitog razumijevanja invalidnosti, a iz čega su proizašli različiti modeli invalidnosti među kojima se u literaturi (Quinn & Degener 2002; Urbanc 2005; Leutar, Orgesta, Milić-Babić 2008; Tatić 2011; Gadžo-Šašić 2020) posebno i najčešće spominju: milosrdni, medicinski, socijalni i model ljudskih prava. Prvi, milosrdni model polazi od toga da osobe s invaliditetom trebaju posebne usluge, njegu i institucije jer nisu u mogućnosti same se brinuti o sebi, dok medicinski model, koji se javio 50-ih godina prošlog vijeka, uključuje ideju pomoći i zaštite, te reduciranje različitih faktora okruženja korisnika na najmanju moguću mjeru stavljajući u fokus ograničenja s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom. Nasuprot medicinskog, socijalni model invalidnosti stavlja pojedinca u centar odlučivanja i u tijesnoj je vezi s modelom ljudskih prava koji je skoro isključivo usmjeren na dostojanstvo ljudskog bića (Gadžo-Šašić 2020). Iz spomenutog proizlazi da je razumijevanje invaliditeta ovisno od različitih aspekata i pristupa, ali i od normativnih regulacija, politikā te društvenog i kulturnog konteksta. Međutim, ono što se „usadilo“ kao konstanta u većini društava je stigma osoba s invaliditetom. S tim u vezi, u Goffmanovoj studiji o stigmati, preciznije „diskreditiranoj stigmati“, ističe se da osobe s invaliditetom mogu biti stigmatizirane na osnovu „lako uočljivih fizičkih oštećenja“, a što otežava poimanje i vidljivost njihovih stvarnih, drugih identiteta i vrijednosti. Goffman također tvrdi da je stigma proces isključivanja pojedinca iz društvenog života i rijetko se zasniva na ispravnim shvaćanjima te izvire iz stereotipa ili percepcija koje mogu ili ne moraju biti tačne (1963, prema Giddens 2009). Međutim, duboko konformističko, savremeno društvo vanjštinu, fizički izgled,

tijelo, kako tvrdi Foucault, više glorifikuje nego što jednostavno prihvata (1988, prema Giddens, 2009).

U kontekstu navedenog čini se važnim ukazati i na činjenicu da medijska predstavljanja omogućavaju re/prezentaciju, ponavljanje, učvršćivanje već postojećih društvenih stavova o invaliditetu i osobama s invaliditetom, ali malo ili nimalo pridonosi kreiranju novih zasnovanih na socijalnom modelu invalidnosti. Kroz povijest pristupi medijskog predstavljanja invaliditeta i osoba s invaliditetom imali su različite narative u odnosu na medijske formate i platforme u okviru kojih su (re)producirani. Tako u filmskoj, TV-serijskoj ili dramskoj oblasti, kako tvrdi Evans (prema Brigs; Kobli 2005), te predstave su definirane ne samo invaliditetom već i rodom, tako da su, obično, muškarci s invaliditetom potencirali zavisnost, bespomoćnost i ranjivost, a žene agresivnost i osvetoljubivost. S druge strane analizirajući dobrotvorne kampanje za osobe s invaliditetom namjerno kreirani dominantni narativi potencirali su nesreću, tragični gubitak koji je apelirao na osjećaje krivice i sažaljenja.

Po svemu sudeći nizak stepen društvene svijesti i znanja o invalidnosti proizvodi diskriminaciju, marginalizaciju i kreiranje neutemeljenih stavova, predrasuda, stereotipa i stigmi i to ne samo u svijesti „običnog“ čovjeka nego i u svijesti onih koji ih informiraju o stvarnosti. Takve dominantne narative, između ostalih društvenih interakcija, potiču i mediji, njihovim re/prezentiranjem, kreiranjem, ponavljanjem i učvršćivanjem. Brojna komunikološka istraživanja se bave kontekstom savremenog društvenog ambijenta i socijalne uključenosti, a povijest tih studija govori da su slične ili gotovo iste društvene grupe i identiteti u različitim periodima predstavljeni na mnogo različitih načina u okviru medijskih reprezentacija. Okvir tih studija nije se samo ticao načina predstavljanja, zastupanja ili kreiranja određenih narativa o grupama ili identitetima nego i dostupnosti informacijsko-komunikacijskih tehnologija i prilagođenosti medijskih platformi svim članovima društva. Nejednakosti u pristupu i mogućnostima korištenja informacijsko-komunikacijskih tehnologija i medijskih platformi samo su naizgled savremeni društveni problemi. Zapravo, teorija jaza znanja, koja polazi od toga da se kod ljudi ne razvija automatski interes za društvene probleme i društvene događaje uopće (Šorđan 2008), najbolje oslikava nejednak pristup, mogućnosti i sposobnosti članova jednoga društva u odnosu na pripadnost određenoj klasi i grupi. Pritom se mogućnosti osoba s invaliditetom, skoro isključivo, motre kroz prizmu ograničenja koja proizlaze iz društvenih barijera. Može se zamijetiti da način medijskog predstavljanja i zastupanja osoba s invaliditetom i tema važnih za njih ovisi od mnogih faktora koje uzima u obzir spomenuta teorija, a koji se najjednostavnije klasificiraju na unutrašnje ili medijske i spoljne/društvene.

U unutrašnje faktore, u najširem smislu, spada medijska pismenost koja je posebno važna u izvještavanju o specifičnim temama dok se u društvene uticaje ubraja sveukupnost historijskih, tradicijskih, kulturnih, političkih, socijalnih i drugih okolnosti.

U kontekstu navedenog važni su nalazi do kojih se došlo u već spomenutom istraživanju iz 2006. godine, gdje je u kontekstu nezastupljenosti unutrašnjih ili medijskih faktora ukazano na upotrebu neprimjerenih termina za osobe s invaliditetom. Neki od termina koji su u publikaciji spomenuti kao korišteni u medijskim izvještavanjima su: „osobe sa mentalnom retardacijom“, „mentalno zaostale osobe“, „nagluhe“, „djeca sa psihofizičkim poremećajima“, „mentalno hendikepirani“. Većina analiziranih tekstova u spomenutom istraživanju pozicionirala je osobe s invaliditetom kao objekte, u nedopustivo komparativnom odnosu sa „zdravim i normalnim osobama“, sugerirajući individualni/medicinski model klasifikacije osoba s invaliditetom sa izvjesnim „nedostatkom“ ili „nesposobnosti“, „oštećenjem“ koje „ograničava“ i time definira cijelu osobu kao objekt potrebe, zavisnosti ili socijalne zaštite. Iz svega prezentiranog proizlazi da je u Bosni i Hercegovini, ali i regiji, još uvijek dominantan, čak i u medijskom predstavljanju osoba s invaliditetom, medicinski model invalidnosti koji polazi od ograničenja s kojima se osobe s invaliditetom suočavaju, a da su socijalni model invalidnosti kao i model ljudskih prava zanemareni, te predstavljaju samo teoretski okvir postupanja prema osobama s invaliditetom daleko od zaživljavanja u praksi.

Istraživačka pitanja i ciljevi

Mediji su uvijek imali veliki, a u današnje vrijeme, može se reći da imaju presudan utjecaj na javno mnijenje. Posjeduju moć da namjerno ili nenamjerno nametnu ljudima određena pogrešno protumačena mišljenja. Međutim, ono što je važno u tom kontekstu jeste činjenica da je svijest društva podložna promjenama, što se može, ali ne mora, pozitivno odražavati na svijest o sposobnostima i mogućnostima osoba s invaliditetom. Na te promjene svijesti u modernim društvima posebno utiču mediji koji direktno ili indirektno oblikuju razumijevanje određenih pojava ili fenomena, te stoga ne iznenađuje potenciranje važnosti medija u shvaćanju invalidnosti (Kolašinac 2021). Ipak, i pored nesagledive važnosti medija za formiranje javnog mnijenja još uvijek se bilježe izvještavanja koja u većoj ili manjoj mjeri osobe s invaliditetom stigmatiziraju i diskriminiraju. Zbog navedenog istraživačka pitanja koja se u našem istraživanju nameću kao važna jesu:

- Kako mediji predstavljaju osobe s invaliditetom?
- Kako mediji zastupaju osobe i teme važne za osobe s invaliditetom?
- Koja je politika medijskog predstavljanja osoba s invaliditetom?
- Zašto je medijsko predstavljanje i zastupanje bitno?

Znanstvena i društvena opravdanost i ciljevi analize vezani su za moguće medijske dekonstrukcije dominantnih praksi prikazivanja i predstavljanja osoba s invaliditetom, ali i za osnaživanje i razvijanje društvene svijesti o ravnopravnosti svih članova društvene zajednice i suzbijanja svih oblika marginalizacije i diskriminacije temeljene na osnovu invaliditeta. Stoga analiza ima za cilj identificirati i analizirati predrasude i stereotipe koji se često koriste u medijskom predstavljanju osoba s invaliditetom, ali isto tako ukazati na važnost korištenja nediskriminirajuće terminologije, te na taj način inicirati moguće pozitivne promjene u medijskoj praksi izvještavanja o ovoj problematici.

Metodologija

Uzorak i istraživački postupak

Istraživanjem su obuhvaćeni printani mediji tačnije jedan od najtiražnijih i najčitanijih dnevnih listova *Dnevni avaz* kao i elektronski mediji (radio i televizije oba entiteta). Razlog zbog kojeg je obuhvaćen samo jedan printani medij, te po dvije televizijske i radio stanice je isključivo što bi analiza više printanih i elektronskih medija zahtijevala dodatne resurse i vrijeme. I premda bi dodatna analiza pridonijela reprezentativnosti i generalizaciji, rezultati za ovu vrstu rada bi bili preopširni, a početni razlog analize, koji se bazira isključivo na ukazivanju značaja korektnog i adekvatnog medijskog prikazivanja invalidnosti, ostao bi nepromijenjen.

Uzorak odabranih medija primarno je određen tendencijom analize klasičnih medijskih formata ne pretendirajući ka dijapazonu analize oskudno reguliranog online medijskog prostora. Analiza klasičnih medijskih formata, shodno ciljevima istraživanja, određena je testnim, manjim uzorkom koji baštini dugu tradiciju programskih regulacija i samoregulacija, te formi konvergencije uzrokovanih savremenim tehnološkim inovacijama. Dakako, sveobuhvatniju sliku medijskih re/prezentacija osoba s invaliditetom pružilo bi uključivanje i drugih medijskih formata poput online, digitalnih platformi, društvenih mreža, podcast sadržaja ili sadržaja „na zahtjev“, dramskih, igranih, filmskih, serijskih programa te persuzivnih komunikacijskih oblasti kao što su reklamne i dobrotvorne kampanje. Međutim, vodeći se činjenicom duboko etnički podijeljenog bosanskohercegovačkog društva većina uzrokovanih medijskih formata

zahtijevala bi uzorkovanje analiziranih medija shodno teritorijalnom kriteriju što, primarno, nije bio cilj analize. Iz navedenog proizlazi da su i predmetom analize programi entitetskih javnih servisa obuhvaćeni isključivo u odnosu na kriterij „postavljanja dnevnog reda“ tj. tematskih sadržaja koje uključuju programi vezano za komunikacijske potrebe lokalnih zajednica, a koje malo ili gotovo nikako zastupa program Javnog RTV servisa BiH. Specifični formati elektronskih medija, radija i televizije, koji su analizirani, u obzir su uzimali i kriterij normativne obaveznosti programskih smjernica javnih servisa koje su nešto drugačije u odnosu na ostale vlasničke i organizacijske formate koji se vode profitnom medijskom logikom. Ujedno, ograničavajući faktori analize podrazumijevaju i kompletnost analiziranog programa. Analiza je uključila praćenje centralnih informativnih emisija oba radijska i televizijska emitera koji bi trebali biti okosnica mainstream programske strukture.

Metode i tehnike istraživanja obuhvaćaju manji format kvantitativne i kvalitativne analize uzorkovanih medijskih sadržaja. Istraživanje polazi od stajališta da su osobe s invaliditetom i teme važne za njih marginalizirane u medijskim sadržajima u Bosni i Hercegovini, a i oni sadržaji koji su zastupljeni ne prezentiraju istinske slike osoba s invaliditetom niti istražuju svu složenost iskustva invaliditeta, čime ne doprinose ispunjavanju funkcije njihove integracije u društveni život, nego na žalost učvršćuju već postojeće negativne narative.

Prostorna dimenzija istraživanja medijskih formata vezana je za Bosnu i Hercegovinu, a *vremenski okvir* istraživanja je period april/maj 2023. godine. U kontekstu vremenskog kriterija analize važno je naglasiti da je veći istraživački prostor podrazumijevao eventualno kvartalno uzorkovanje medijskih sadržaja. Zato je ovom analizom odabran period koji, u odnosu na realne društvene okolnosti, ne uključuje mogućnosti prigodničarskih tematiziranja osoba s invaliditetom i tema važnih za njih kao što su: obilježavanje specifičnih datuma, prijenosi sportskih i drugih manifestacija (specijalistički programi), priče za potrebe političkog oglašavanja, vanredne situacije (štrajkovi, protesti) itd.

Rezultati istraživanja

Analiza printanih medija

Analiza uzorkovanih printanih medija uključila je 20 dnevnih izdanja lista *Dnevni avaz* u vremenskom razdoblju od 01. aprila do 04. maja 2023. godine. List *Dnevni avaz* svojim uređivačkim konceptom pripada informativnoj štampi dijelom popularističkog koncepta. Pojedina izdanja distribuirana su u formama dvobroja (1. i

2., 8. i 9., 15. i 16., 20 i 21. april) i trobroja (29., 30. april i 01. maj). Analiziran je cjelokupni sadržaj lista, uključujući rubrike: Aktuelno, Pogledi, Globus, Teme, Sarajevski kanton, Crna hronika, Mozaik, Panorama, Biznis, Kiosk, Show biz, Jet set, Sveznadar, Sport te zasebni i specijalni dodaci Panorama, Sport, Auto market, Porodica i zdravlje, TV extra, Bh biznis, Bajramski specijalni prilog, Ramazan, Građevinarstvo, Sveznadar i Sport. Analiza nije uključivala reklamni i oglasni prostor novina, a svako izdanje imalo je najmanje 40, a najviše 72 stranice. Zasebnu jedinicu analize predstavljao je tekst. Indikatori analize bili su: kvantitet objavljenih sadržaja, tematski okviri, izvori vijesti, terminologija, dominantni narativi, stereotipi i medijske slike o invaliditetu. U periodu analize u 20 izdanja lista objavljeno je ukupno 1.516 tekstova. Od tog broja samo njih devet (9) odnosilo se na osobe s invaliditetom i teme vezane za njih. Objavljeni sadržaji bili su u formama vrlo kratkih vijesti i izvještaja, obično pozicioniranih na marginalnim dijelovima novinske stranice, gotovo po pravilu, nepotpisani, osim jednog (1) teksta potpisanog samo inicijalima autora. Tekstovi nisu locirani u glavnim, tematskim rubrikama lista, već u rubrikama manjeg značaja: posljednja stranica (1), Teme (1), Sarajevski kanton (3), Kiosk (2) i Mozaik (1). Dva (2) teksta bila su posvećena dobrotvornim akcijama pomoći osobama s invaliditetom. Prvi pod naslovom „Odluka reisa Huseina ef. Kavazovića – Sredstva od bajramskog prijema Biblioteci za slijepa i slabovidna lica“ (*Dnevni avaz* 2023) je potencirao vrijeme vjerskih praznika u okviru kojih, kako se navodi u tekstu *trebamo imati osjećaj za one koji su u stanju potrebe*, a naslov drugog „Pokrenut apel za pomoć Sarajliji – Edim Nur Hajdarević bori se za život“ (*Dnevni avaz* 2023) ističe značaj pružanja pomoći bolesnim i iznemoglim pri tom navodeći detaljan opis dijagnoza i zdravstvenog stanja osobe, što degradira osnovne principe poštivanja ljudskog dostojanstva. Prateća fotografija drugog (2.) teksta je mladić vidno iscrpljen bolešću u bolničkom krevetu, okružen medicinskim aparatima, iz koje proizlazi emotivna dimenzija vidne eksploatacije ljudske patnje. Pozitivni primjeri prilagođavanja društvenog okruženja podjednako svim članovima društva, prateći društveni/socijalni model shvaćanja invaliditeta, jesu tekstovi: „Poklon UNSA glavnom gradu – Spot za pjesmu Sarajevo, ljubavi moja na znakovnom jeziku“ (*Dnevni avaz* 2023), „Opća bolnica Prim. dr. Abdulah Nakaš – Otvorena ambulanta za djecu i osobe s poteškoćama“ (*Dnevni avaz* 2023) i „Mattel lansira barbiku s Downovim sindromom“ (*Dnevni avaz* 2023). Također dvije (2) vijesti objavljene su u formatu servisnih informacija isplate novčanih naknada i prigodnih sadržaja obilježavanja specifičnih datuma, u ovom slučaju 2. aprila, Međunarodnog dana svjesnosti o autizmu: „Saopćeno iz Službe za protokol i press KS – Počela isplata

naknada civilnim žrtvama rata“ (*Dnevni avaz* 2023) i Sarajevo „Zajedno smo čarolija““ (*Dnevni avaz* 2023). Tekst posvećen izložbi radova u povodu obilježavanja Dana svjesnosti koristi vrlo upitnu terminologiju kada su u pitanju osobe s invaliditetom, navodeći da su autori izložbe “djeca iz ove populacije”. Osim neutralnih novinarskih uklona pri objavljenim sadržajima zabilježeni su i oni ekstremno oprečni. U tekstu „Gabi Adams – Vetli rodila se bez udova – Danas je inspiracija mnogima“ (*Dnevni avaz* 2023) opisana je izuzetno „nesretna sudbina mlade vizažistice koju su „zbog njene bolesti roditelji napustili kad je imala samo devet mjeseci” akcentirajući njen položaj ranjivosti i žrtve. Senzacionalističkim pristupom, i pored te činjenice, „vizažistica svojim videozapisima na društvenim mrežama inspirira mnoge”, na način kojim „bez ruku i nogu” sa „rijetkim poremećajem Hanhartovim sindromom” obavlja svakodnevne aktivnosti tj. živi „normalnim životom”. Ova medijska slika opisuje osobe s invaliditetom kao „čuda” ili „super heroje” koje usprkos izvjesnim ograničenjima ipak „žive normalnost” većine. Ujedno, ovo je i jedini tekst u kojem je izvor informacija bila isključivo osoba s invaliditetom koja je o svom svakodnevnom životu i iskustvima pričala iz vlastite perspektive. Izvori informacija drugih sadržaja bili su službeni, dobrotvorne i humanitarne organizacije, udruženja, članovi porodice i preuzeti izvori.

Analiza elektronskih medija

Uzorkovani format elektronskih medija obuhvatio je programe javnih RTV servisa Bosne i Hercegovine tačnije programe *Radija Federacije i Federalne TV te Radio Televizije Republike Srpske*. Analiza je uključila praćenje centralnih informativnih emisija oba radijska i televizijska emitera koji bi trebali biti okosnica mainstream programske strukture. Program je praćen 15 dana u periodu od 08. do 22. maja 2023. godine.

Specifični formati televizije i radija koji su analizirani u obzir su uzimali normativnu obaveznost programskih smjernica javnih servisa prema kojima, uzimajući u obzir sadržaj Člana 38 Zakona o Javnom RTV servisu FBiH, se nalaže „osigurati raznovrstan i izbalansiran radijski i televizijski program, koji ispunjava visoke etičke standarde i standarde kvaliteta, poštivanje ljudskog života, dostojanstva i fizičkog integriteta ličnosti i promoviranje demokratskih sloboda, društvene pravde i međunarodnog razumijevanja i mira”. Dalje se u istom Zakonu (Čl. 39 i 40) ističe da je „RTV FBiH dužna prilagoditi praćenje informativnog, kulturnog, obrazovnog i zabavnog programa potrebama lica oštećenog sluha i drugih lica sa posebnim potrebama”, te da je u programima zabranjeno: „podsticati i širiti nacionalnu, rasnu

ili vjersku mržnju i netrpeljivost, antisemitizam i ksenofobiju, kao i podsticati na diskriminaciju i neprijateljstvo prema pojedincima ili grupama zbog njihovog porijekla, boje kože, političkog uvjerenja, religije, zdravstvenog stanja, spola, seksualnih ili drugih određenja ili osobina“. Istovjetne programske propise i načela proklamuje i Zakon o Javnom RTV servisu Republike Srpske (RTRS).

Centralna informativna emisija Federalne televizije (FTV) *Dnevnik 2* realizira se u terminu od 19 sati i 30 minuta i njeno trajanje variralo je između 30 i 38 minuta. Svojim sadržajem obrađivala je najaktuelnije političke i društvene teme iz Bosne i Hercegovine, regije i svijeta, u formama vijesti, izvještaja, izjava, reportaža, intervjua, reporterskih javljanja i drugih televizijskih priloga. Svi sadržaji jasno su navodili autore kao i kompletan tehnički i urednički/novinarski impresum. U informativnoj dnevničkoj strukturi analiziranih 15 televizijskih izdanja objavljeno je ukupno 170 tematskih sadržaja. Kvantitativni dio obrađenih tema odnosio se kako na pojedinačne televizijske informativne forme, tako i na više njih u nizu različitih formata, ali povezanih istovjetnom tematikom. Od ukupnog broja objavljenih sadržaja ukupno tri (3) su bila posvećena osobama s invaliditetom.

Izdanje *Dnevnika 2* (FTV 2023) od 09. maja 2023. godine donosi izvještaj sa protestnog skupa koji je organizirala Unija osoba i organizacija osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine ispred Vlade Federacije BiH zbog zahtjeva za izmjene Nacrta zakona o materijalnoj potpori osoba s invaliditetom. Prilog je pozicioniran na samom kraju u poretku vijesti u trajanju od 1 minute i 16 sekundi. Tom prilikom zabilježene su izjave organizatora i predstavnika Vlade, ali bez stavova (izjava) samih osoba s invaliditetom. Samo ilustrativni kadrovi zabilježili su okupljene protestante sa transparentima.

Drugi sadržaj emitiran je u *Dnevniku 2* (FTV 2023) od 14. maja 2023. godine, u kojem se tematizira nepoštivanje Zakona o upotrebi znakovnog jezika donesenog 2009. godine. Četrnaest godina poslije donošenja ovog Zakona o njegovoj neprimjeni u institucijama i posljedicama koje ta neprimjena ima na osobe s invaliditetom govorilo se iz perspektive samih korisnika. O svakodnevnoj diskriminaciji u postupcima kontakata sa policijom, zdravstvenim ustanovama, te sudskim organima koje nemaju certificirane tumače znakovnog jezika govorio je predsjednik skupštine gluhih i nagluhih osoba grada Zenice, te predstavnici Unije organizacija osoba s invaliditetom u FBiH. Iskustva neprimjene ovog zakonskog okvira zabilježena su i iz percepcije predstavnika važnih društvenih ustanova. Prilog je pozicioniran na samom kraju u trajanju od 2 minute i 51 sekundu.

U tematskim okvirima osobe s invaliditetom spomenute su i u kontekstu najvećeg broja apelanata Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH kroz izvještavanje o godišnjem izvještaju ove institucije u *Dnevniku* od 17. maja 2023. godine (FTV 2023), a što je i predstavljalo treću vijest iz ove oblasti.

Dnevnik 2 Radio Televizije Republike Srpske u 15 analiziranih centralnih informativnih izdanja objavio je ukupno 204 teme iz gotovo svih oblasti društvenog i političkog života, pretežno Republike Srpske, zatim regije i svijeta. Emisija je emitirana svakodnevno u terminu od 19 sati i 30 minuta sa trajanjem koje je variralo od 30 do 34 minute. Sve emisije su sadržavale potpuni impresum realizacije. Osobe s invaliditetom bile su samo u dva (2) navrata prikazane kao prateći kadar nevezanih tematika i to u izdanjima od 08. i 15. maja 2023. godine (RTRS 2023).

Centralna informativna emisija Radija Federacije BiH *Vijesti u 17.00* obrađivala je aktuelnu problematiku iz oblasti politike, ekonomije, kulture i svih drugih društvenih tema iz Bosne i Hercegovine, regije i svijeta u formama vijesti, izvještaja, izjava, radijskih reportaža i priloga i intervjua. Trajanje emisija bilo je u rasponu između 26 i 34 minuta, te su sve navodile uredničku/novinarsku i tehničku realizaciju. Ovaj radijski servis u 15 analiziranih centralnih informativnih emisija objavio je ukupno 177 tematskih sadržaja od kojih su samo dva (2) bila vezana za osobe s invaliditetom.

Vijesti u 17.00 (Radio FBiH 2023) od 09. maja 2023. godine donose samo vijest o održanom protestnom skupu Unije organizacija osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine ispred Vlade FBiH u trajanju od 28 sekundi na samom kraju emisije. Emisija od 10. maja 2023. godine također na samom kraju vijesti u formi radijskog priloga trajanja 2 minuta i 48 sekundi najavljuje Treće međunarodne igre za djecu i mlade s poteškoćama u razvoju (Radio FBiH 2023). Prilog je sadržavao dvije izjave organizatora susreta bez bilježenja iskustava samih učesnika.

Informativna emisija *Dnevnik Radija Republike Srpske* emitira se svakodnevno u 16.00 sati. U 15 analiziranih izdanja ova centralna emisija informativnog programa bavila se aktuelnim vijestima iz oblasti politike, ekonomije, socijalnih tematika, kulture i sporta Bosne i Hercegovine, regije i svijeta. Zastupljene forme objavljenih sadržaja bile su vijesti, izvještaji, izjave, radijske reportaže i prilozi te intervjui, potpisani kompletnim uredničkim/novinarskim i tehničkim impresumom. Trajanje emisije variralo je u odnosu na svako pojedinačno izdanje između 30 i 34 minuta. Ovaj servis, u toku analiziranog perioda emisija, objavio je ukupno 219 tema. Naglašavanje invaliditeta ili predstavljanje osobe s invaliditetom u ovom radijskom programu prakticirano je u nekoliko navrata i to prilikom obilježavanja određenih

datuma, u kontekstu potrebe političkog skretanja pažnje sa ili na aktuelna društvena dešavanja, te zahtjeva za ostvarivanje prava.

Tako je tema invaliditeta spomenuta u izdanju od 08. maja 2023. godine sa pričom u povodu obilježavanja Nedjelje Crvenog krsta u Republici Srpskoj u okviru koje su najavljene aktivnosti „njege starih i bolesnih koji nisu u mogućnosti platiti dom ili brigu” (Radio RS 2023). Također sedam dana kasnije u *Dnevniku* od 15. maja 2023. godine zabilježena je izjava osobe s invaliditetom u priči o obilježavanju 31 godišnjice napada na kolonu u Tuzli (Radio RS 2023). Radijski prilozi pozicionirani su u vodećem dijelu emisije.

Kompletna analiza medijskog sadržaja na neki način očekivano ukazuje da su osobe s invaliditetom u medijima neadekvatno prikazane, ali isto tako da im se pruža nedovoljno medijskog prostora. Također se u izvještavanjima o ovoj tematici često zanemaruje osobnost, a naglašava invaliditet, ističe onesposobljenje i zanemaruje sposobnost, prenaglašava uspjeh osobe (uspješan/na iako je osoba s invaliditetom). Stoga, ne iznenađuje da se u publikaciji „Kodeks o načinu predstavljanja osoba s invaliditetom u medijima” pod motom „kako me oslovljavaš tako me doživljavaš” inicira akcija koja bi, u krajnjoj konsekvenci, trebala dovesti do ostvarenja ciljeva poput standardizacije pojmova koji se koriste u medijskom izvještavanju kada je riječ o osobama s invaliditetom, promjene odnosa prema izvještavanju o osobama s invaliditetom (uključujući, unapređenje komunikacije s osobama s invaliditetom, smanjenje uvriježenih predrasuda o njihovim „velikim dostignućima”, prikazivanje osoba s invaliditetom kao sudionika običnog, svakodnevnog života, uzimajući u obzir ljudsku dimenziju ovih osoba i sl.), te ono što i proizlazi iz socijalnog modela invalidnosti – promijeniti ambijent i stav cjelokupne društvene zajednice prema osobama s invaliditetom na način da se na te osobe počne gledati kao na ravnopravne sudionike u društvenim aktivnostima.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Rezimirajući kako mediji predstavljaju i zastupaju osobe s invaliditetom i teme važne za njih zaključci analize uzorkovanih medijskih formata u Bosni i Hercegovini idu u prilog činjenici da su, u odnosu na kvantitativni kontekst objavljenih sadržaja, tematski okvir, formu, dužinu/trajanje i pozicioniranost, osobe s invaliditetom i tema njima važne marginalizirane u bosanskohercegovačkom medijskom prostoru. Izvori analiziranih sadržaja, korištena terminologija, kreirane medijske slike, narativi ukazuju na tragove degradacije, diskriminacije i stereotipizacije osoba s invaliditetom.

Aktualna medijska slika kada je riječ o priznavanju, istraživanju i prikazivanju invaliditeta projicirana je u medijskim formatima zavisnosti, bespomoćnosti, poniznosti, zahvalnosti, ranjivosti, bezizlaznosti, nesretne žrtve, „super heroja”, „čuda” i neprikladne komparativnosti, podržavajući narative milosrdnog i medicinskog modela u okviru kojih je fokus na „oštećenju”, „nedostatku“ i, gotovo po pravilu, distanciranju u odnosu na „druge” i „većinu”. U tom smislu ne govori se o programu „za osobe s invaliditetom“ već o programu „o osobama s invaliditetom“.

Prezentirani podaci već sami po sebi apeliraju na politike medijskog predstavljanja i kreiranje medijskih agendi koje bi u fokus izvještavanja o invalidnosti i osobama s invaliditetom postavile teme o općim životnim pitanjima, teme koje se odnosi na cjelokupnu populaciju kao i na način promatranja svijeta očima osobe ili djeteta s invaliditetom. Tačnije, zahtijeva se novinarski pristup koji će uključiti osobe s invaliditetom kako to zahtijevaju njihovi predstavnici, odnosno kroz poštivanje gesla „ništa o nama bez nas”. Međutim, u postizanju, usvajanju i prihvaćanju novog medijskog pristupa, vrlo je vjerovatno, neće se moći uticati na organizaciju ili prirodu medija, ali na uredničku politiku da, i to kroz promicanje smjernica razvoja novinarske deontologije kao stalnog procesa prihvaćanja, razvijanja, kritiziranja ili poništavanja određenih etičkih vrijednosti. Zbog toga je poznavanje i primjena Kodeksa o načinu predstavljanja osoba s invaliditetom iz 2012. godine i drugih zakonskih propisa važno za objektivno kreiranje medijskog sadržaja. Medijske re/prezentacije osoba s invaliditetom važne su kako sa aspekta prepoznavanja potreba i interesa pojedinaca, njihovog osamostaljivanja, socijalizacije, razvoja personalnog identiteta i integracije u društvo, tako i u kontekstu potvrđivanja njihovog statusa te učvršćivanja prihvatljivih društvenih normi i stavova o invaliditetu. Zbog toga je objektivno i vjerodostojno medijsko predstavljanje i zastupanje osoba s invaliditetom i tema neposredno vezanih za invaliditet bitno kao i ravnopravna dostupnost medijskih platformi.

Cjelovitiju sliku medijskih re/prezentacija osoba s invaliditetom pružilo bi uključivanje u analitički okvir svih medijskih formata, kompletnosti programske strukture, komparativne analize medijskih sadržaja, dužeg vremenskog kriterija analize kao i svih ograničavajućih faktora ove analize koja, uz istraživanje stvarnih komunikacijskih potreba građana Bosne i Hercegovine, ostavlja prostor i podstiče buduća istraživanja.

IZVORI:

1. *Dnevni avaz*, Teme, Broj 9982. godina XXVII, (03. 04. 2023), Sarajevo „Zajedno smo čarolija”
2. *Dnevni avaz*, Kiosk, Broj 9983. godina XXVII, (04. 04. 2023), Gabi Adams – Vetli rodila se bez udova – Danas je inspiracija mnogima
3. *Dnevni avaz*, Sarajevski kanton, Broj 9985. Godina XXVII, (06. 04. 2023), Poklon UNSA – e glavnom gradu - Spot za pjesmu Sarajevo, ljubavi moja na znakovnom jeziku
4. *Dnevni avaz*, Kiosk, Broj 9985. Godina XXVII, (06. 04. 2023), Učiteljica iz Slovenije otišla na eutanaziju – Popila je gorko piće i pojela čokoladicu
5. *Dnevni avaz*, Sarajevski kanton, Broj 9991. Godina XXVII, (12. 04. 2023), Saopćeno iz Službe za protokol i press KS – Počela isplata naknada civilnim žrtvama rata
6. *Dnevni avaz*, Sarajevski kanton, Broj 9991. Godina XXVII, (12. 04. 2023), Opća bolnica Prim. dr. Abdulah Nakaš – Otvorena ambulanta za djecu i osobe s poteškoćama
7. *Dnevni avaz*, Teme, Broj 9997. Godina XXVII, (18. 04. 2023), Odluka reisa Huseina ef. Kavazovića – Sredstva od bajramskog prijema Biblioteci za slijepa i slabovidna lica
8. *Dnevni avaz*, Mozaik, Broj 10000. Godina XXVII, (20. i 21. 04. 2023), Pokrenut apel za pomoć Sarajliji – Edim Nur Hajdarević bori se za život
9. *Dnevni avaz*, Zanimljivosti, Broj 10006. Godina XXVII, (27. 04. 2023), Mattel lansira barbiku s Downovim sindromom
10. Face TV (2023), Centralni dnevnik sa Senadom Hadžifejzovićem, Informativna emisija, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Face TV, <https://www.face.ba/face-tv/centralni-dnevnik-sa-senadom-hadzifejzovicem/centralni-dnevnik-28-4-2023/167765>; pristupljeno 16. 05. 2023
11. Federalna televizija (RTVFBiH) (2023), Dnevnik 2, Informativna emisija. Sarajevo, Bosna i Hercegovina, pristupljeno 09. 05. 2023. <https://federalna.ba/dnevnik-2-09052023-swjlr>
12. Federalna televizija (RTVFBiH) (2023), Dnevnik 2, Informativna emisija, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, pristupljeno 14. 05. 2023. <https://federalna.ba/dnevnik-2-14052023-ujryx>

13. Federalna televizija (RTVFBiH) (2023), Dnevnik 2, Informativna emisija, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, pristupljeno 17. 05. 2023. <https://federalna.ba/dnevnik-2-17052023-2xtgo>
14. Federalna televizija (RTVFBiH) (2023), Dnevnik 2, Informativna emisija, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, pristupljeno 20. 05. 2023. <https://federalna.ba/dnevnik-2-20052023-9wbfm>
15. Radio Federacije BiH (RFBiH) (2023), Vijesti u 17.00, Informativna emisija, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, pristupljeno 09. 05. 2023. <https://federalna.ba/vijesti-u-17-09052023-fk0ks>
16. Radio Federacije BiH (RFBiH) (2023), Vijesti u 17.00, Informativna emisija, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, pristupljeno 10. 05. 2023. <https://federalna.ba/vijesti-u-17-10052023-ljd6z>
17. Radio Federacije BiH (RFBiH) (2023), Vijesti u 17.00, Informativna emisija, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, pristupljeno 15. 05. 2023. <https://federalna.ba/vijesti-u-17-15052023-sunxg>
18. Radio Republike Srpske (RTRS) (2023), Dnevnik, Informativna emisija, Banja Luka, Bosna i Hercegovina, pristupljeno 08., 15., 17. i 21. 05. 2023. <https://www.rtrs.tv/av/audio.php?prgid=71>
19. Televizija Republike Srpske (RTRS) (2023), Dnevnik 2, Informativna emisija, Banja Luka, Bosna i Hercegovina, pristupljeno 08. 05. 2023. <https://www.rtrs.tv/av/pusti.php?id=113891>
20. Televizija Republike Srpske (RTRS) (2023), Dnevnik 2, Informativna emisija, Banja Luka, Bosna i Hercegovina, pristupljeno 15. 05. 2023. <https://www.rtrs.tv/av/pusti.php?id=114047>
21. Televizija Republike Srpske (RTRS) (2023), Dnevnik 2, Informativna emisija, Banja Luka, Bosna i Hercegovina, pristupljeno 22. 05. 2023. web: <https://www.rtrs.tv/av/pusti.php?id=114204>
22. Zakon o Javnom RTV servisu Federacije Bosne i Hercegovine, <http://www.fmk.gov.ba/kultura/legislativa/fbih/44.pdf>
23. Zakon o radio-televiziji Republike Srpske, web: <https://www.paragraf.ba/propisi/republika-srpska/zakon-o-radio-televiziji-republike-srpske.html>
24. Unija osoba i organizacija osoba sa invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine, (29. 04. 2023), Saopštenje za javnost – Semir Efendić da se izvini osobama sa invaliditetom, <https://www.facebook.com/unijaosobasa.invaliditetom.fbih/>

LITERATURA:

1. Adams, Lisa (2006), *Disability in the press: How disability and people with disabilities are depicted in print media in Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Serbia in 2006*, Handicap International Regional Office for South East Europe, Sarajevo <https://www.superando.it/files/docs/Informazione%20SudEstEuropa.doc>, pristupljeno 28. 04. 2023.
2. Brigs, Adam, Pol Kobli (2005), *Uvod u studije medija*, Clio, Beograd
3. Gadžo-Šašić, Sabira (2018), "Problemi socijalne inkluzije osoba s invaliditetom", *Društvene i humanističke studije*, 1(4), 87-108.
4. Gadžo-Šašić, Sabira (2020), *Socijalni rad s osobama s invaliditetom*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
5. Giddens, Anthony (2009), *Sociology* (6th ed.), Revised and updated with Philip W. Sutton, Polity Press
6. *Kodeks o načinu predstavljanja osoba s invaliditetom u medijima* (2012), Sarić, Zlatko (ur.), Švedska krovna organizacija unutar pokreta osoba s invaliditetom, <http://www.myright.ba/uimages/Kodeks%20o%20nacinu%20predstavljanja%20OSI%20u%20medijima%20MyRight.pdf>
7. Kolašinac, Haris (2021), *Osobe s invaliditetom kroz medijsku prizmu*, <https://globalanalitika.com/osobe-s-invaliditetom-kroz-medijsku-prizmu/>
8. Leutar, Zdravka, Jelena Ogresta, Marina Milić-Babić (2008), *Obitelji osoba s invaliditetom i mreže podrške*, Sveučilišna tiskara, Zagreb
9. Quinn, Gerard, Theresia Degener (2002), "The moral authority for change: Human rights values and the worldwide process of disability reform, u: Quinn, Gerard, Theresia Degener (eds.), *Human Rights and Disability: The current use and future potential of United Nations human rights instruments in the context of disability*, United Nations, New York – Geneva, 13-28
10. Tatić, Damjan (2011), *Zaštita ljudskih prava osoba sa invaliditetom*, Službeni glasnik, Beograd
11. Šordan, Zdravko (2008), "Teorija jaza znanja", *Informatologia*, 41(1), 56-59.
12. UN (2006), *Konvencija o pravima osoba s invaliditetom*
13. Urbanc, Kristina (2005), "Medicinski, socijalni ili neomedicinski pristup skrbi za osobe s invaliditetom", *Ljetopis socijalnog rada*, 12(2), 321-333

MEDIA REPRESENTATIONS OF PERSONS WITH DISABILITIES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary:

Historical examples show and confirm the continued disenfranchisement of people with disabilities in all areas. In this regard, it is not a particularly different situation in the field of media representation of this marginalized group. A low level of awareness and knowledge about disability contributes to people with disabilities directly or indirectly discriminating, marginalizing, and at the same time creating unfounded attitudes, stereotypes, and stigma about them. Starting from the above, the text analyzes the current media presentation of persons with disabilities in Bosnia and Herzegovina. The analysis included printed, more precisely the content of daily editions of Dnevni avaz newspaper in the period from April 1 to May 4, 2023, in which, in the analyzed period, a total of nine (9) topics were published. The contents of electronic media (Federal Television, Radio Federation of Bosnia and Herzegovina, Radio-Television of Republika Srpska, Radio-Television of Republika Srpska, Radio Republika Srpska) were also analyzed, and on which, in the period from 08 to 22 May 2023, nine (9) topics that directly or indirectly concern people with disabilities were presented in news shows. The research aimed to point out the inadequate approach to reporting on disability more precisely to point out that people with disabilities and topics important to them are marginalized in media content in Bosnia and Herzegovina, and that they do not reflect the real-life conditions of members of that population.

Keywords: disability; people with disabilities; media; presentation; narratives

Irena Praskač-Salčin
Univerzitet u Sarajevu
Fakultet političkih nauka
irena.praskac@fpn.unsa.ba

Sabira Gadžo-Šašić
Univerzitet u Sarajevu
Fakultet političkih nauka
sabira.gadzo.sasic@fpn.unsa.ba